

مسئولیت مطبوعاتی

مسئولیت مدنی ناشی از فعالیت های مطبوعاتی

محمدرضا حسین پور

www.ketab.ir

سرشناسه: حسین پور، محمدرضا، ۱۳۶۷.
 عنوان و نام پدیدآور: مسئولیت مطبوعاتی: مسئولیت مدنی ناشی از
 فعالیت‌های مطبوعاتی / محمدرضا حسین پور.
 مشخصات نشر: قم: محمدرضا حسین پور، ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری: ۱۸۴ ص.
 شابک: ۴ - ۰۰۲۲ - ۰۴ - ۶۰۰ - ۹۷۸
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.
 عنوان دیگر: مسئولیت مدنی ناشی از فعالیت‌های مطبوعاتی.
 موضوع: مسئولیت (حقوق) - ایران. موضوع: مطبوعات - ایران.
 ردیف‌بندی کنگره: ۱۳۹۲. م ۵. ح ۵ / KMH ۸۳۹
 ده‌بندی: ۳۴۶/۵۵۰۲
 شماره ثبت: ۳۲۶۷۰۷ کد پیگیری: ۳۲۶۳۴۳۶

مسئولیت مطبوعاتی

مسئولیت مدنی ناشی از فعالیت‌های مطبوعاتی

محمدرضا حسین پور

- ناشر: مؤلف ● چاپ اول: پاییز ۱۳۹۲
- شمارگان: ۱۰۰۰ جلد ● چاپ: چاپخانه سپهر
- مرکز بخش: تلفن ۰۹۱۲۶۱۰۹۵۱۹
- بها: ۸۰۰۰ تومان

● حق چاپ محفوظ است ●

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات

مقدمه	۹
■ مبحث اول: تعاریف	۱۷
گفتار اول: فعالیت مطبوعاتی	۱۷
بند اول: معنای عام	۱۹
بند دوم: معنای خاص	۲۰
گفتار دوم: مطبوعات	۲۰
بند اول: تعریف لغوی	۲۰
بند دوم: تعریف اصطلاحی (قانونی)	۲۱
گفتار سوم: روزنامه نگاران	۲۳
بند اول: نویسنده	۲۵
بند دوم: خبرنگار	۲۶
بند سوم: مدیر مسئول	۲۶
بند چهارم: صاحب امتیاز	۲۶
بند پنجم: سردبیر	۲۷
■ مبحث دوم: تاریخچه مطبوعات و قوانین مطبوعاتی	۲۹

۲۹	گفتار اول: تاریخچه مطبوعات
۳۰	بند اول: قبل از مشروطه
۳۰	الف - دوره ناصرالدین شاه
۳۳	ب - دوره مظفرالدین شاه
۳۴	بند دوم: بعد از مشروطه
۳۴	الف - صدر مشروطه
۳۷	ب - دهه آخر حکومت قاجاریه
۴۰	گفتار دوم: تاریخچه قوانین مطبوعاتی
۴۰	بند اول: پیش از انقلاب اسلامی
۴۱	بند دوم: پس از انقلاب اسلامی
۴۷	■ مبحث سوم: اقسام مسئولیت‌های مطبوعاتی
۴۷	گفتار اول: مسئولیت مدنی
۴۸	گفتار دوم: مسئولیت کیفری
۵۱	■ مبحث چهارم: قوانین حاکم بر فعالیت‌های مطبوعاتی
۵۱	گفتار اول: قانون مسئولیت مدنی مصوب سال ۱۳۳۹
۵۳	گفتار دوم: قانون مطبوعات مصوب سال ۱۳۶۴ و اصلاحیات سال ۱۳۷۹

فصل دوم

۵۹	فصل دوم: مبانی مسئولیت مدنی مطبوعاتی
۶۱	■ مبحث اول: مبانی مسئولیت مدنی روزنامه نگاران
۶۱	گفتار اول: نظریه تقصیر

۷۴	گفتار دوم: نظریه خطر
۸۴	گفتار سوم: نظریه تضمین حق
۹۰	■ مبحث دوم: مبنای مسئولیت مدنی مطبوعاتی

فصل سوم

۹۵	فصل سوم: مسئولیت مدنی مطبوعاتی و آثار آن
۹۶	■ مبحث اول: مسئولیت مدنی مطبوعاتی
۹۸	گفتار اول: حدود مسئولیت مدنی روزنامه‌نگاران
۹۸	بند اول: حدود مسئولیت نویسنده
۱۰۰	بند دوم: حدود مسئولیت خبرنگار
۱۰۴	بند سوم: حدود مسئولیت مدیر مسئول
۱۱۵	بند چهارم: حدود مسئولیت صاحب امتیاز
۱۱۷	بند پنجم: حدود مسئولیت سردبیر
۱۱۹	گفتار دوم: مسئولیت مدنی سایر اشخاص مطبوعاتی
۱۲۲	گفتار سوم: تعیین مسئول مدنی در فضای مطبوعاتی
۱۳۰	گفتار چهارم: نظریه‌های مسئولیت مدنی مطبوعاتی
۱۳۰	بند اول: نظریه مسئولیت شخصی
۱۳۲	بند دوم: نظریه مسئولیت جمعی یا تضامنی
۱۳۶	بند سوم: نظریه مسئولیت «ترتیبی»
۱۴۰	گفتار پنجم: روش‌های تقسیم مسئولیت مطبوعاتی
۱۴۰	بند اول: تقسیم مسئولیت به روش تضامنی

بند دوم: تقسیم مسئولیت به روش تساوی	۱۴۴
بند سوم: تقسیم مسئولیت به روش میزان مداخله اسباب	۱۴۶
بند چهارم: تقسیم مسئولیت به نسبت درجه تقصیر	۱۴۹
■ مبحث دوم: جبران خسارات مطبوعاتی	۱۵۲
گفتار اول: بررسی صور مختلف خسارات مطبوعاتی	۱۵۲
بند اول: خسارات فردی و جمعی	۱۵۳
بند دوم: خسارات مادی و معنوی	۱۵۴
گفتار دوم: روش‌های شایع جبران خسارات مطبوعاتی	۱۵۵
بند اول: جبران خسارات از طریق وجه نقد یا	۱۵۸
بند دوم: جبران خسارات از طریق دادن حق پاسخ	۱۶۵
بند سوم: جبران خسارات از طریق عذرخواهی و	۱۶۹
نتیجه‌گیری	۱۷۶
■ فهرست منابع و مآخذ	۱۸۰

پیشگفتار

امروزه بحث رسانه‌ها به طور عام و رسانه‌های نوشتاری به صورت خاص (مطبوعات)، در رشته‌های گوناگونی نظیر علوم ارتباطات، جامعه‌شناسی (وسایل ارتباط جمعی)، روانشناسی و حقوق، از زوایای مختلف مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. علم حقوق به گونه سنتی، عهده‌دار نظارتی به قلمروهای گوناگون اجتماعی و از جمله مطبوعات بوده است. مسئولیت مدنی، که با عناوین گوناگونی از جمله ضمان قهری، الزامات خارج از قرارداد، جبران خسارات، به کار برده می‌شود یکی از موضوعات مهم و پرچالش در حوزه حقوق خصوصی است. وجود قواعد عام و خاص و در عین حال متعدد در این بحث باعث پیچیدگی آنها از یک سو و مورد ابتلا و فراگیر بودن آنها موجب اهمیت این بخش از سوی دیگر شده است. در حقوق ایران به دلیل استفاده از منابع و مبانی مختلط اسلامی و حقوق خارجی و عدم تنقیح مبانی مذکور و احکام ناشی از آنها تا حدی شاهد

پراکندگی هستیم. افزون بر این، کتب و مقالات تألیفی در این زمینه نیز، محدود و ناکافی می‌باشد. به همین دلیل، بررسی و تبیین اصول و مبانی مسئولیت مدنی و ضمان قهری در حقوق ما چندان آسان نیست، و این چالش و دشواری، در حوزه مطبوعات، بیشتر است، چرا که در رابطه با موضوع مسئولیت مدنی مطبوعاتی با کمبود بیشتری از لحاظ منابع علمی و پژوهشی روبرو هستیم. همچنین، منابع قانونی موجود نیز، دارای ابهامات و نواقص بسیاری می‌باشد.

در هر جامعه‌ای، مطبوعات از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند، چرا که تأثیر بسزایی در روند اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی هر جامعه دارند و افکار عمومی مردم را زیر نفوذ فعالیت‌های خود قرار می‌دهند. سخن گفتن از نقش و تأثیر آن بر جوامع امروزی مقوله تازه‌ای نمی‌باشد، چرا که امروزه همه جوامع بشری، کم و بیش، در مورد اهمیت ویژه و جایگاه حساس این رسانه اتفاق نظر دارند. میزان تأثیرگذاری مطبوعات در روند امور جامعه آنچنان است که اغلب، جریان اجتماعی یکی از اصلی‌ترین محورهای تمرکز خود را به این عرصه معطوف می‌نماید و موفقیت یا عدم موفقیت خود را در گرو میزان توجه فعالیت مطلوب مطبوعاتی می‌داند. با این همه، پرداختن به این مقوله در جامعه کنونی ما، بویژه از آن‌رو اهمیت می‌یابد که کشور ما در چند سال اخیر، شرایط تازه‌ای را در عرصه‌های گوناگون اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و

فرهنگی تجربه نموده و می‌نماید. بنابراین، در این پژوهش سعی شده است تا با تبیین و بررسی مباحث مهم و پرچالش مسئولیت مدنی مطبوعاتی، (که از جمله آنها می‌توان به بحث مبانی مسئولیت مدنی مطبوعاتی، قلمرو و حدود مسئولیت مطبوعاتی و مباحث جبران خسارات مطبوعاتی اشاره نمود)، قواعد و معیارهای کاربردی و حقوقی را در این رابطه تبیین و مشخص نماییم، تا محدودی از ابهامات و نواقص موجود در این زمینه، مرتفع گردد. سؤالاتی که در این پژوهش، سعی در پاسخگویی به آنها شده است را در دو قسم سؤالات اصلی و فرعی بیان می‌نماییم:

- سؤالات اصلی و کلی در این پژوهش عبارتند از:
 - ۱- مبنای مسئولیت مدنی روزنامه‌نگاران و سایر اشخاص مرتبط با مطبوعات، که دارای فعالیت‌های مطبوعاتی هستند، چیست؟
 - ۲- حدود مسئولیت هر یک از اعضای مطبوعاتی چیست؟ و در نهایت، بار مسئولیت مدنی بر دوش چه شخصی می‌باشد؟
 - ۳- نحوه جبران خسارات مطبوعاتی، به چه شکل است؟
- سؤالات فرعی که در این پژوهش سعی در تبیین پاسخی مناسب، برای آنها شده است، عبارتند از:
 - ۱- آیا مبنای مسئولیت مدنی روزنامه‌نگاران با مبنای مسئولیت مدنی سایر اشخاص مرتبط با مطبوعات، که دارای فعالیت‌های

مطبوعاتی هستند، متفاوت است؟

۲- آیا می‌توان مسئولیت مدنی یکی از روزنامه‌نگاران (مدیر مسئول) را مفروض دانست؟ و یا در صورت قبول نظریه تقصیر، به عنوان مبنای مسئولیت مدنی روزنامه‌نگاران، تقصیر مدیر مسئول را مفروض دانست؟

۳- ابهامات و نواقص قانون مطبوعات سال ۱۳۶۴، در رابطه با چه مسائلی می‌باشد؟ و آیا قانون مطبوعات مذکور و الحاقیات و اصلاحیات آن (مصوب ۱۳۷۹/۱/۳۰)، تماماً در رابطه با جرائم مطبوعاتی و مسئولیت کیفری ناشی از آن می‌باشد؟ و یا این که می‌توان در رابطه با موضوعات مسئولیت مدنی هم به آن استناد نمود؟

۴- آیا روابط کارگر و کارفرمایی موجود در قانون کار، در میان روزنامه‌نگاران هم دیده می‌شود؟ و آیا می‌توان آنها را شمول ماده ۱۲ قانون مسئولیت مدنی سال ۱۳۳۹ دانست؟

۵- مسئولیت مطبوعاتی روزنامه‌نگاران و دیگر اعضای مطبوعاتی، به صورت انفرادی و در صورت اثبات تقصیر هر یک می‌باشد، یا این که می‌توان همگی آنها را به نحو تضامن مسئول دانست؟

۶- خسارات مطبوعاتی از چه نوعی هستند و کدام روش برای جبران این گونه خسارات، مناسب‌تر است؟

۷- در صورت تعاد و تضاد میان مطبوعات و تقصیرات

مدنی در بین آنها به چه شکل باید صورت پذیرد؟
روش گردآوری مطالب در این تحقیق، مراجعه مستقیم به منابع کتابخانه‌ای و مقالات موجود در این زمینه و جستجو در سایت‌های اینترنتی مربوطه می‌باشد. همچنین، روش تحقیق در این تدوین، شیوه توصیفی و نظریه‌پردازی است، که در کنار نظریات حقوقدانان مطرح، نظریات و بیاناتی از محقق آورده شده است.
این پژوهش در سه فصل مجزا با عنوان‌های ذیل، تهیه و تدوین شده است که عبارتند از:

فصل اول: کلیات که سعی در بیان مباحثی از جمله: تعاریفی از فعالیت مطبوعاتی، مطبوعات و روزنامه‌نگاران، تاریخچه از مطبوعات و قوانین مطبوعاتی در ایران، اقسام مسئولیت‌های مطبوعاتی و بررسی قوانین حاکم بر فعالیت‌های مطبوعاتی شده است.

فصل دوم: مبانی مسئولیت مدنی مطبوعاتی، که سعی در بیان و بررسی نظریات تقصیر، خطر و تضمین حق در مورد روزنامه‌نگاران و همچنین سایر اشخاص مرتبط با مطبوعات شده است.

فصل سوم: مسئولیت مدنی مطبوعاتی و آثار ناشی از آن، که در این فصل، که مهمترین فصل پژوهش می‌باشد. در مبحث اول پس از بیان و بررسی حدود مسئولیت هر یک از روزنامه‌نگاران و سایر اشخاص مرتبط با مطبوعات، به موضوعاتی از قبیل: تعیین مسئول

مدنی در فضای مطبوعاتی، نظریه‌های مسئولیت مطبوعاتی و روش‌های تقسیم مسئولیت، پرداخته شده است. در مبحث دوم نیز، موضوع جبران خسارات مطبوعاتی، مورد بحث و پژوهش واقع شده و در آخر هم به جمع‌بندی مطالب و نتیجه مباحث پرداخته‌ایم.

محمدرضا حسین‌پور

مهرماه ۱۳۹۲

www.ketab.ir